

NEDERLANDERS VOCHTEN DOOR

Zojuist is verschenen het boek *De ongelijke strijd in de Vogelkop*, waaruit Panorama enkele fragmenten – te beginnen op bladzijde 103 – publiceert. Het is het aangrijpende verhaal van 66 Nederlandse militairen die in de tweede wereldoorlog op Nieuw-Guinea een guerrilla voerden tegen de Japanse bezetters. Een van de overlevenden was sergeant-majoor Piet de Kock. Zijn dagboek-aantekeningen vormden de belangrijkste informatiebron van het boek, dat geschreven is door Ben Koster.

Het eiland Irian Barat, dat vroeger Nieuw-Guinea heette, maakte deel uit van Nederlands-Indië. Toen de Japanners in 1942 de voormalige kolonie aanvielen, stuitte zij op weinig lijfelijk verzet. De capitulatie kwam vrijwel onmiddellijk. Maar een aantal KNIL-militairen op Nieuw-Guinea weigerde zich zonder slag of stoot over te geven. Zij besloten, zesendertig in getal, de (ongelijke) strijd tegen de vijand voort te zetten. Een strijd, die de hele oorlog door zou duren, en die achteraf door enkele militairen zinloos genoemd zou worden. Een strijd, die eigenlijk alleen maar verliezers opleverde. Tot het eind van de oorlog heeft de guerrillagroep standgehouden, maar van voldoening is geen sprake. Slechts zeventien KNILers (onder wie één vrouw) hebben de strijd overleefd. Alle andere vonden door onthoofding, marteling, honger, beri-beri, dysenterie of malaria tropica een verschrikkelijk, maar vooral roemloos einde in de groene hel die Nieuw-Guinea heette. Van de zeventien overlevenden zijn er nu nog acht in leven maar, afgezien van hun soms schrijnende financiële positie, heeft geen van hen het doorstande leed volledig verwerkt, hetgeen telkens weer blijkt als je met deze mensen van gedachten wisselt.

„Ik werd in de guerrillagroep net zo behandeld als de mannen. Dat hield onder andere in dat ik vreselijk zware backpacking moest dragen. Op zeker moment kon ik de ene voet niet meer voor de andere zetten. Ik kon eenvoudig niet meer. De commandant wilde me toen in de jungle achterlaten. Dat zou voor mij een zekere dood betekend hebben, maar het overleven van de groep was belangrijker. Na een half uur en met uiterste krachtsinspanning konden mijn oedeem-benen me verder dragen.”

Wat was uw ergste ervaring?
„Dat was als ik moest menstrueren, dat was een helse ellende. Ik had alleen de lompjes die ik droeg. Dan zocht ik m'n toevlucht in de rivier, waste m'n lichaam en kleding en zo ging het weer een tijdje.”

Geen moeilijkheden gehad met de mannen?

„Welnee, jò. Ik werd door de jongens als een man beschouwd. Bovendien zaten we dag en nacht in spanning, we hadden helemaal geen tijd voor andere dingen. En sergeant Kokkelink was rigoreus. Hij zei: *Wie aan Coos komt, meteen onthoofden!*”

Coos kreeg later het Kruis van Verdienste. „Ik ben in Nederland ontvangen door minister Cals. Dat was geweldig. Maar de meeste jongens hebben niet zulke goede ervaringen met de opvang na de oorlog als ik.”

Coos Ayal

De enige vrouw uit het beproefde gezelschap van toen is Coos Ayal. Vijfenvijftig jaar nu, moeder van negen kinderen. Woon in Ridderkerk. Is slecht ter been; een blijvende herinnering tegen wil en dank aan de ontberingen op Nieuw-Guinea. Ze kreeg een infanterie-opleiding in Australië en volgde een verpleegsterscursus.

Isidore Koch

Koch is nu 68 jaar en woont met vrouw en drie kinderen in het rustieke Schinveld in Limburg. De strijd op Nieuw-Guinea bezorgde hem een syndroom, dat hij nimmer van zich af heeft kunnen schudden.

'IK BEN ZO KAPOTGEMAAKT, DAT IK EIGENLIJK MET NIETS MEER IETS TE MAKEN WIL HEBBEN'

Telkens opnieuw herhaalt hij: „Waarom, waarvoor, voor wie?” Het verlies van zijn moeder en elf broers en zusters – allen door de Japanners vermoord – maakte hem verbitterd. Deze gelovige katholiek roept geregeld Onze Lieve Heer ter verantwoording met de vraag: waarom hebt u allen gehaald en mij laten leven?

Vervolgens: „Een paar jaar heb ik in de mijnen gewerkt. Maar de jungle heeft zijn tentakels uitgestoken en de lianen hebben ons vastgebonden. De muskieten voerden steeds met duizenden een aanval uit en trachtten de laatste levenssappen uit ons lichaam te halen. Ik ben niet meer arbeidsgeschikt.” Eigenlijk is de strijd voor Koch nooit opgehouden. Hij worstelt nu met het feit, dat de guerrillagroep nog steeds op erkenning zit te wachten.

Als er op de televisie oorlogsmishandelingen vertoond worden, moet hij stevast terugdenken aan de aanvallen die hij zelf heeft meegemaakt. „Dan begin ik te huilen als een kind, ik durf dat gerust te zeggen. Daar schaam ik me niet voor. De dokter zegt steeds tegen mij: *Meneer Koch, als u een depressie heeft, huil gerust, want dat verlicht, en dat is goed voor een mens.*”

Frans Coenraad

Hij is 63 en woont in Amsterdam. Hij is wellicht degene die het gebeurde het best heeft verwerkt. Levenslustig, optimistisch, en in tegenstelling tot de meeste oud-guerrillastrijders, niet wars van een pilsje. Heeft een baan als portier, vindt dat niet je-dát, maar laconiek: „Het is nu eenmaal niet anders.” Getrouwd, twee van de zeven kinderen wonen nog thuis.

„Als ik aan alles terugdenk, dan krijg ik kippevel. Ik had minstens vijftien keer dood moeten zijn. Maar ik was jong toen, ik zag geen gevaar. Ik tekende en werd beroepsmilitair. Voldoende geld om kolonist te worden, had ik niet. Mijn moeder en mijn broertje zijn door de Jappen onthoofd, omdat ik in de jungle dóór bleef vechten.

Toen ik in 1950 naar Nederland kwam, was er geen goede financiële regeling voor mensen zoals wij. Maar desondanks was het leven hier zeer de moeite waard. Mits je je kon redden, financieel.”

Leonard Attinger

Hij is 65, getrouwd en woont in Amsterdam. Wordt gekweld door verlamingsverschijnselen. Maar: „Elke dag ben ik weer blij dat ik leef.” Aan die tijd op Nieuw-Guinea denkt hij niet vaak terug, want hij voelt zich in de steek gelaten na het gebeurde. Door de autoriteiten, wel te verstaan.

De herinnering aan de guerrilla is voor hem onverbreekbaar verbonden met de dood van zijn broer, die ook deel uitmaakte van het detachement. „Hij werd gegrepen, toen hij op verkenning was. Omdat hij niet wilde spreken, hebben ze bij hem de bekende druppel toegepast. De druppel water, die steeds op dezelfde plek op het hoofd terecht komt, net zo lang tot je er gek van wordt. Toen het zover was, hebben ze hem vrijgelaten. Maar toen viel hij in handen van de Papoea's, die ons ontrouw waren. Hij werd slachtoffer van het koppensnellen.

Maar wat me dagelijks meer bezighoudt dan die guerrilla, dat is hoe ik rond moet komen. Van de 800 gulden AOW die ik maandelijks krijg, gaan er aan huur al 690 op. Van de resterende ruim 100 gulden moeten we in leven zien te blijven.”

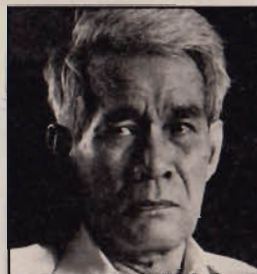

Gustaaf de Mey

Zevenenzestig jaar, getrouwd en woonachtig in Zevenaar. Voelt zich „eigenlijk wel een tevreden mens. Ik heb vier kinderen, die allemaal goed terecht zijn gekomen, dus wat zal ik klagen?” Geniet een klein pensioen voor bewezen diensten als beroepsmilitair.

„Af en toe komt er nog weleens iets boven uit de strijd op Nieuw-Guinea. Ik heb mijn vader, moeder, drie broers en een zusje verloren, maar ik laat me niet leiden door depressies, daar schiet je niets mee op. Ik probeer optimistisch te zijn, anders is het niet vol te houden. De ellende zoveel mogelijk vergeten, dat lijkt me 't beste. De men-

sen begrijpen tóch niet wat wij hebben meegemaakt. En de andere guerrillastrijders zullen beamen hoe weinig blij van waardering we later hebben gekregen, en hoe de hulpverlening nooit van de grond is gekomen. Teleurstellend, maar 't is nu eenmaal zo.”

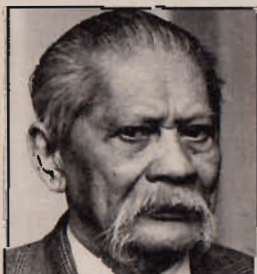

Teddy van Genderen

Van Genderen is 64 jaar, getrouwd en heeft zeven kinderen. Het gezin Van Genderen woont in Ermelo. De man heeft onlangs een lichte beroerte gehad en is niet in staat om alweer voluit te praten. „Maar mijn vrouw en ik zijn vierendertig jaar getrouwd. Ze kan u alles vertellen.”

Mevrouw van Genderen vervolgt: „Ook mijn man heeft het gebeurde nooit los kunnen laten. Soms heeft hij erg depressieve buien. Zijn meest traumatische ervaring was toen zijn broer Ewald door de Papoea's gekoppensneld werd. En ik voel haarfijn aan wat dat betekent, want ik heb eigenlijk hetzelfde meegemaakt in Indonesië met mijn vader, die door de Japanners onthoofd werd. Ik was toen een jaar of 18. Ze hebben me toen gedwongen naar de onthoofding van mijn vader te kijken. Dat was verschrikkelijk.

Het bevalt ons goed, het leven in Nederland. Alleen financieel hebben we het moeilijk. Volgend jaar krijgt mijn man AOW, maar op dit moment heeft hij helemaal geen inkomen. Onze zoons willen graag studeren en dat kost geld. Ik werk twee avonden in de week om mijn steentje bij te dragen in de studiekosten.”

Richard Mellenbergh

De 77-jarige heer Mellenbergh ziet het eigenlijk niet meer zitten in dit tranendal. Hij heeft dan ook onmenselijk zware offers moeten brengen. Omdat hij in de guerrilla bleef doorvechten, vermoordden de Japanners zijn vrouw en vier kinderen. Hij slijt zijn dagen in

een tehuis in de buurt van Arnhem. „Ik ben gehandicapt, ik ben bijna blind. Dat heb ik overgehouden aan de Japentijd. En wat heeft het allemaal voor zin gehad? Mijn hele gezin is vermoord. Vier jongens en mijn vrouw... We hebben allemaal voor een verloren zaak gevochten.

Ik ben zó kapotgemaakt, dat ik eigenlijk niets meer met iets te maken wil hebben. Ik heb het bepaald niet breed, maar als ik een wat ruimer pensioen zou krijgen, 't zou niets uitmaken. Ik kan niets meer, ik kom bijna niet meer buiten de deur.

Nee, het leven heeft geen zin gehad. Onze families werden uitgeroeid en niemand heeft zich er iets van aange trokken. Als ik terugdenk, zie ik alleen maar strijd, verraad, koppensnellers, honger, ellende en angst. Nooit kon je je ogen goed sluiten. Altijd moest je op je hoede zijn. Daarom zijn mijn ogen kapotgegaan. En waarvoor eigenlijk...?”

Pieter de Kock

De Kock is zegsman van de groep, die in Nederland is terechtgekomen. Vanuit zijn flat in Leidschendam probeert hij het onderling contact een beetje in stand te houden.

Pieter was degene die op Nieuw-Guinea de contacten onderhield met de Papoea-stammen die nu eens goedgezind, dan weer vijandig waren. Bovendien had hij een merkwaardige dubbel-functie; die van militair en bestuursambtenaar.

De Kock vecht voor zijn groep. „De meesten van ons zijn al AOWers die de laatste jaren van hun leven graag wat ruimer zouden leven. Dat lijkt me echt niet te veel gevraagd.”

Toch werden de oud-strijders niet geheel en door iedereen uit het oog verloren. Met name prins Bernhard heeft zich nogal eens beijverd voor een draaglijker lot van de overlevenden. Zo werd de leider van de groep van toen – sergeant Kokkelink – onlangs door bemiddeling van de prins speciaal vanuit Suriname naar Nederland gevlogen om zich psychiatrisch te kunnen laten behandelen. Ook hij wordt geteisterd door een syndroom, dat niet uit zijn ziel te schrappen lijkt.

Pieter de Kock: „Zulke dingen zijn goed, we zijn er ook dankbaar voor. Maar erkenning, dat is wat we eigenlijk willen. Eindelijk erkenning.” ●

BESTSELLER

DE ONGELIJKE STRIJD IN DE VOGELKOP

Toen, tijdens de tweede wereldoorlog, Japan heel Nieuw-Guinea
al had veroverd

en de aldaar gelegerde Nederlandse strijdkrachten
zich al lang hadden overgegeven,

bleef een handjevol KNIL-soldaten gewoon doorvechten.

Guerrillastrijders van hoofdzakelijk Hollandse signatuur. Hun belevenissen
werden destijds nauwgezet bijgehouden door militie
sergeant-majoor Piet de Kock, een van de zeventien
die heelhuids uit de hel kwamen.

Hun namen staan op de vlag die zij uit Nieuw-Guinea mee terug brachten en die zich
nu bevindt in de burgerzaal van het paleis op de Dam.

De Nederlandse auteur Ben M. Koster, die zelf in Indonesië heeft vertoefd en
die later met het Nederlandse detachement van de
Verenigde Naties als kapitein-oorlogscorrespondent aan de Koreaanse oorlog deelnam,
rangschikte de gegevens van De Kock

en stelde er een geromantiseerde documentaire uit samen.

Het boek heet „De Ongelijke Strijd in de Vogelkop”
en is net verschenen.

Panorama publiceert er, in drie afleveringen, uittreksels van.
Deze week deel 1

VOOR KONINGIN EN VADERLAND

Krijgen de
KNIL-guerrillero's
die nog in
leven zijn
nu eindelijk
de erkenning
waar ze
recht op
hebben?

BESTSELLER

Die jonge luitenant Hans Fuhry, die het bevel voerde over een Nederlandse gouvernementsboot, werd naar voren gesleurd. Zojuist had de zee-officier met een paar matrozen het schip in brand gestoken. Dat stond in de opdracht. Hij wist niet meer te ontsnappen, toen de aanstormende vijand de krijgsbuit trachtte te bemachtigen. Ook de matroos Engka deelde het lot van zijn commandant.

De Jappen brachten een kakofonie van geluid voort. Opgewonden stonden zij te gebaren. Het angstaanjagende timbre van hun hese stemmen ging door merg en been. Zij legden een Nederlandse vlag op de grond en gelastten Hans Fuhry erop te lopen. Deze weigerde. Even verstomde het hels spektakel.

Officieren, als steeds de hoofden naar elkaar buigend en staccato zinnen uitstotend, kwamen tot een besluit. Fuhry moest een gat graven. Het ging de Jappen niet snel genoeg. Met geile ogen keken ze naar Fuhry's vrouw, die, bleek als een dode, haar man in een nevel waarnam, nauwelijks beseffend wat hem te wachten stond.

De aarde was droog en hard. Het graven zwaar. De spade bot. In de verte sloegen wat bommen in. Granaten kitsketsten korte felle klanken, onregelmatig als bliksemflitsen in tropisch onweer.

Hans Fuhry stond al tot de knieën in het zand. De welhaast jubelende nervositeit onder de Jappen groeide. Het grote moment was daar. Fuhry werd geblinddoekt en op de knieën gezet. De

handen op de rug gebonden. De beul trad toe. Fuhry's vrouw werd door een paar Jappen tot bij de kuil gesleept. De andere krijgsgevangenen moesten toekijker.

Toen scheidde de samurai in één klap het hoofd van de romp. De rulle aarde werd rood. De jonge vrouw viel in onmacht. De Jappen waren zichtbaar teleurgesteld, toen de beul het onmenselijke vonnis ook op matroos Engka toepaste. Zij vonden het jammer dat er ditmaal geen blanke vrouw was.

De troep ging kwetterend uiteen. De gevangenen werden afgevoerd en in het oude kampement van het KNIL opgesloten.

Met meer dan honderd oorlogs- en transportschepen waren de Jappen naar Nieuw-Guinea gekomen, die zondag, 12 april 1942.

Onze twee buitenwachtposten, die een uitstekend uitzicht hadden op de baai, waren blijkbaar door het jarenlang zien van hetzelfde beeld, blind geworden voor andere waarnemingen. De complete wacht van het kampement, dat op een plateau lag en eveneens een goed zicht had over de stad, bemerkte niets. Het was 's morgens half 5. Een geliefkoosd tijdstip voor de Jap om de aanval te openen.

Op vele plaatsen tegelijk. Op Ambang, Wosi en Manokwari. Jachtvliegthuizen cirkelden boven de stad zonder dat ze gehinderd werden door luchtdoelgeschut, want dat hadden we niet. Evenmin beschikten we over een snelvuurwapen. Het leek wel een gezellig vlieg-

feest. Maar we stonden aan de grond genageld.

We hadden alarmerende berichten gehoord, maar we geloofden niets en niemand. Het was precies als in 1940, toen de Duitsers Nederland waren binnengevallen. Het was onverteerbaar en bovendien ver van de Brits van het KNIL.

Met z'n vieren vluchtten we het bos in. We zagen nog juist hoe het radiostation door bommen werd getroffen en in vlammen opging. Ook Nieuw-Guinea was in handen van de vijand, die - eeuwige imitator - van Duitsland had afgekeken wat een *Blitzkrieg* was.

Toen we de volgende dag bij een Papoea-nederzetting kwamen, kregen we te horen dat onze commandant met een grote groep militairen deze plaats was gepasseerd. Het duurde niet lang of we slaagden erin ons bij hem te melden. We waren nu met zesendertig man. Net een echt leger.

We marcheerden verder. Vier dagen lang. De tropennacht trok een donker gordijn over de rimboe. De dierenwereld voerde haar biologische taak uit.

Al zo vaak had ik gehoord en ook meegemaakt hoe een ontmoeting een totale wending gaf aan iemands bestemming. Met moeite had ik een baantje gekregen op het kantoor van de commandant van de artillerie in Amboina. De voetbalclub van onze wijk, Bintang Timoer (Ster uit het Oosten), zou de strijd aanbinden met een elftal van de artillerie. Het was al jarenlang een gegeven, dat er dan hard tegenaan werd

gegaan en een wedstrijd zonder gewonden was een spelletje voor kostschoolmeisje.

Deze dag was een dag waarop ook het publiek volledig deelnam aan een immense vechtpartij, die uitmondde in een gelijkspel, omdat de ene partij evenveel gewonden had als de andere. En dat noodde tot een beslissing. De artillerie zou wraak nemen.

Ze kwamen in legertrucks. Meer dan honderd man. Onze katapulten en sten bleken van voldoende kracht om de indringers van het lijf te houden. De gevechten duurden tot in de kleine uurtjes. Intussen hadden de plaatselijke en legerautoriteiten lucht gekregen van deze actie en in minder dan geen tijd waren een paar brigades infanterie, gewapend met op scherp staande karabijnen, ter plekke en werden de wijken uitgekamd.

De volgende dag nam ik ontslag - artilleristen noemden me een verrade en zeiden „dat ze me wel zouden weten te vinden” - en een paar weken later werd ik aangesteld als schrijver op een van de bestuursposten in Sorong.

Daar zou ik goed beginnen en wel met een grote B.B. (Binnenlands Bestuur)patrouille. We moesten voedsel en alles wat nodig was voor *survival* voor drie maanden inkopen. Met twintig dragers liepen we in twee dagen naar mijn nieuwe standplaats Zainkedoek, een opgelapt stuk oerwoud.

Mijn voeten deden pijn. Het leek alsof ik op gloeiende as had gelopen. Ik dacht aan de toespraak van mijn chef, die min of meer suggereerde dat hij

WIE IS BEN M. KOSTER?

De ongelijke strijd in de *Vogelkop* is de aangrijpende geschiedenis van enkele tientallen KNIL-militairen die, nadat de Japanners in 1942 Nederlands-Indië overvielen, op Nieuw-Guinea een even hardnekkige als bloedige guerrilla voerden tegen de agressor. *Panorama* zal in drie afleveringen aandacht besteden aan het boek en de zeventien KNIL-militairen (onder wie één vrouw) die de strijd overleefden.

Wie is Ben M. Koster, de auteur van het net verschenen geschrift?

Hij is bij toerbeurt free-lance journalist, schrijver en producent van TV-documentaires; al naar gelang dat hém uitkomt. Olijk, goedlachs en een onmiskenbaar levensgenieter. Futiele voorvallen doen hem gieren van pret.

Koster werkte aan het eind van de jaren veertig als journalist in Indonesië. Deed daarbij alle eilanden van de smaragden gordel aan behalve uitgerend Nieuw-Guinea, waar de guerrilla, die hij beschrijft, zich heeft afgespeeld. „Ik had het boek dan ook niet kunnen schrijven,” zegt Koster, „zonder de dagboekantekeningen van sergeant-majoor P. de Kock, een van de overlevenden.”

In 1951 kon Koster, gelijk vele Indië-gangers, de verleiding niet weerstaan om als vrijwilliger naar Korea te gaan. Hij maakte er deel uit van het

Nederlandse detachement van de Verenigde Naties, als kapitein-oorlogscorrespondent.

Terug in Nederland maakte Koster zijn debuut als schrijver met het boek *De rook sloeg naar binnen*, een ooggetuigeverslag van de oorlog in Korea. Als filmproducent baarde hij enig opzien met *Dr. Goebbels, geniaal demon*.

De ongelijke strijd in de Vogelkop is in de eerste plaats bedoeld als een eerbetoon aan de bewuste KNIL-militairen. „Maar,” zegt de auteur, „het moet ook bekendheid geven aan een stukje krijgsgeschiedenis dat altijd en ten onrechte is genegeerd. Hopelijk krijgen de acht nog levende KNIL'ers dan eindelijk de erkenning waar ze recht op hebben.”

niet kon geloven dat „zo'n zak als ik het gevecht op overleven in de jungle zou kunnen halen.”

De tweedaagse mars bleek slechts een voorproefje. We zouden een grotere gaan maken, veertig dagen lang. Gedurende die tocht bemerkte ik dat ik mijn ribben kon tellen, maar op de een of andere manier voelde ik me als een kat met zeven levens. Mijn benen waren zonder vet, maar gespierd als van een atleet. In tegenstelling tot drie collega's, die het karwei hadden opgegeven, was ik met twee anderen overeind gebleven. Dat verschafte mij een oppepper.

Het was midden in december, toen we in de hitte – per prauw – naar Sorong voeren om Kerst en Nieuwjaar te gaan vieren in wat wij de bewoonde wereld noemden. In ieder geval een plaats waar we onze duiten zonder zorg konden aanspreken. Het leven scheen weer wat kleur te krijgen.

Een droog schot zond een kogel raketings langs mijn oren. De oorlog riep mij uit de mijmeringen terug. Waar het schot vandaan kwam, wist ik niet. De kogel trof meermalen hout. Dat hoorde ik vertraagd, alsof mijn hersenen de indrukken te laat registreerden. Ik mocht niet verwachten dat kogels alleen hout zochten om zich in te boren of op af te ketsen.

Pas een uur later durfden we weer over te gaan tot de orde van de dag. Een groep van veertien man, onder wie sergeant-majoor Maas, militie-soldaat Koch en ik, werd naar de bestuurspost Hattam gestuurd om van-

daaruit de opgeslagen militaire goederen en munitie op te halen.

Politieman Manikabar kwam hijgend aangerend. De vijand was op Andai. Een Japanse eenheid was een dag of vijf geleden aan land gezet. Een paar Hattammers waren gedwongen als dragers dienst te doen. Een van hen had kans gezien te ontsnappen en zodoende kwamen we te weten dat de inzet van de patrouille Tjoisi was. Ik kon er niet achter komen hoeveel Jappen er waren, want Manikabars telling reikte niet verder dan één, twee, drie, veel. Er werd besloten Tjoisi te ontruimen. Maar ik wilde blijven, want we moesten *coûte que coûte* de verbinding naar het hoofdkwartier handhaven. Op eigen verantwoording bleef ik achter met Manikabar, die in een ravijn een schuilmivak voor mij ging inrichten. 's Nachts bracht hij me ernaar toe.

Manikabar zei me dat hij naar zijn vrouw en kinderen wilde en dat hij over drie dagen zou terugkomen om te vertellen wat hij wist.

Daar zat ik dan in een hol van een ravijn, moederzielalleen. Voor koningin en vaderland. De ongelukkigste man op de meest eenzame plek ter wereld.

In de nacht kwamen de dingen van de dag zwaar te liggen. Bij alle volkeren is de nacht door de eeuwen heen het rijk geweest van demonen, geesten en kobolten. De nacht vervormt de dingen, ook die van de geest. Ieder gerucht lijkt een vijand, elke beweging een potentiële aanslag op het leven. Zou nu een God op mij neerkijken, glimlachend toezien of ik de paar ei- ➤➤

BESTSELLER

genschappen die ik heb meegekregen, voldoende benut om hem welgevallig te zijn. Zou ik, Piet de Kock, van voldoende nut zijn om de attentie te verkrijgen van de Schepper aller dingen.

's Nachts neig ik tot geloof, omdat de angst mijn strot omvat, de zenuwen in mijn hals gespannen staan als snaren van een stringbas. Maar in de ochtend krijgt alles diepte, contouren en afstand, het geloof ebt weg en bij de vloed van de morgenzon worden de twijfels aangespoeld. Zo verging het mij. De enige echte vijanden die ik heb gezien, waren verveling, zinloosheid en verlangen naar een vrouw.

Hier was dan de globetrotter, de inktkoelie, die van de soldijstaten af naar onbekende verten wilde; die droomde van een carrière bij het binnenlands bestuur; die rechterop ging lopen, omdat een arme stakker als de welhaast onmondige politieagent Manikabar de vlag hees; om te laten zien dat Hare Majesteits Gezag aanwezig was op de eenzaamste plek ter wereld, een knullig stukje doek van drie gekleurde banen, rood, wit en blauw, waarvoor ik - idioot - mijn kop riskeerde.

Moest je tegen de Jap zeggen: „Hier ben ik en overigens mag je voor mijn part doodvallen. Maak me maar krijgsgevangene, hak m'n kop er maar af. Ik ben het zat, kotsmisselijk zat.”

Ik wilde wel ten onder gaan... Ik was moe van het nietsdoen, dodelijk moe. De zwarte geest nam bezit van mijn stoffelijk omhulsel en brak de kracht van mijn denken. De kleine dood, de slaap, sloeg mij neer. De vijand kan een gemakkelijke prooi halen.

Toen, ineens, met niet meer gerucht dan dat van een hagedis, stond Manikabar voor me. Hij had woord gehouden. Ik was er door ontroerd. Gezamenlijk gingen we weer naar Tjoisi. De vijand bleek niet verder te zijn gekomen dan de bovenloop van de Andai-rivier.

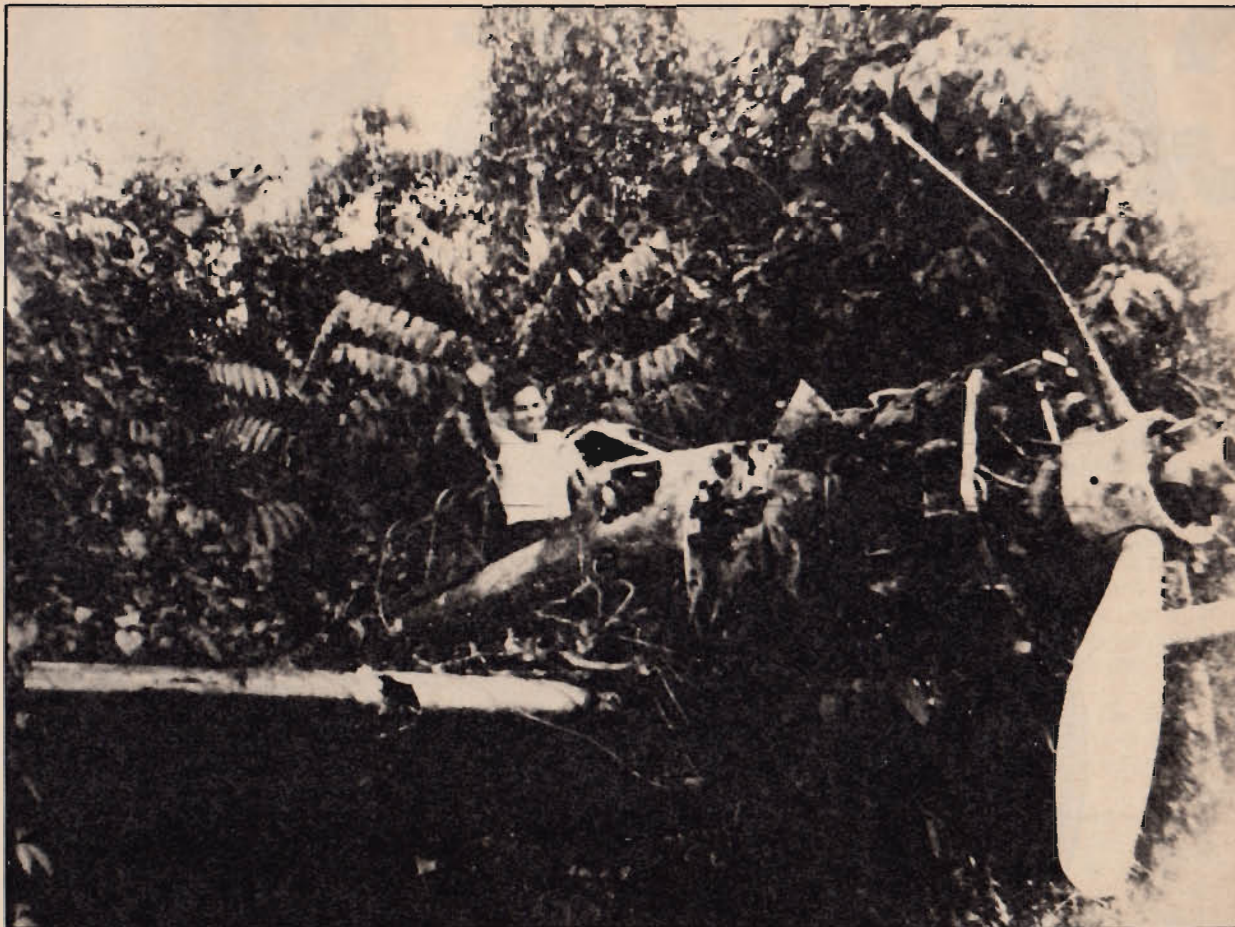
Ik kreeg de opdracht contact te zoeken met sergeant-majoor Maas. Hij moest met zijn groep zo vlug mogelijk naar Wasirawa vertrekken. In zijn plaats zou een nieuwe gevechtsgroep naar Tjoisi komen. Die eenheid stond onder leiding van de reserve-luitenant ter zee derde klas, Roborgh. Zijn taak was: een patrouille zenden naar de Anggi-meren, met doel de Manikionners te benaderen, die het KNIL niet bepaald goed gezind waren. De Jappen hadden ze aangemoedigd in opstand te komen tegen „de Kompenie”.

Van de patrouille-Roborgh maakten ook vader en zoon Tuinenburg deel uit. Avonturiers van het goede soort. Wars van ambtelijke traagheid en vervuld van een weezin tegen officiële wartaal. Je wist met een Tuinenburg waar je aan toe was. Eenvoudig en puur als een vooroorlogse jenever.

Benny was de lievelingszoon, alhoewel de ouders dat altijd zouden ontkennen. Een moedige en wat ruige jongen.

Toen de vijandelijke schepen voor Manokwari lagen, waren hij en zijn broer Ernst net thuis met weekendverlof. Benny hoorde van de inval en zijn eerste reactie was: het binnenland in en met de terugtrekkende militairen mee en dan ertegenaan. Vader Tuinenburg was zo verknocht aan zijn zonen, dat hij besloot mee te gaan.

Goed, als landstormer had hij niet te veel militaire inbreng meer, maar in ieder geval dacht hij zich hier en daar wel nuttig te kunnen maken.

Het wrak van een Zero, een van de vele neergehaalde Japanse gevechtsvliegtuigen.

Benny liep voorop. Het haast onbegaanbare pad was voor hem nauwelijks een hindernis. Hij bewoog zich voort als een kat. Plotseling werd er geschoten vanuit een hinderlaag, die door de inlanders moest zijn opgezet. Het vuur groef zich in de jongste en lenigste van de patrouille; in Benny Tuinenburg, die met een schreeuw op zijn lippen stierf.

Vader Tuinenburg heeft het nooit begrepen. Zó kon God niet toeslaan, zei hij. God moest straffen opleggen die men kon ondergaan en niet één, die men niet kon overleven.

Die nacht hoorden we een angstwekkend gekrijs op de heuvel voor ons bivak. Er scheen iets voorbereid te worden. Waarschijnlijk waren het de Manikionners, die hun eerder geuite dreigementen ten uitvoer wilden brengen.

We hadden onze intrek genomen in een van de gemeenschapswoningen. Er waren daar nog vier oude mannen, verder vrouwen en kinderen. Onze enige hoop om de bivak levend te verlaten. Onder geen beding durfde ik hier nog een nacht aan.

Teneinde het er heelhuids af te brengen, gebruikte ik een antieke truc, zo oud als de mensheid zelf. Ik plaatste de oude mannen, vrouwen en kinderen tussen de patrouilleleden in en liet mijn tolk Manikabar zeggen, dat deze mensen weer op eigen gelegenheid terug zouden komen zodra wij over de brug waren. Indien de krijgers tot een aanval zouden overgaan, dan zou de patrouille de gijzelaars doden.

Het wonder geschiedde. Het gekrijs hield op. Zonder één schot te lossen, bereikten we de brug. De „kompenie” kwam zonder verliezen thuis. Mèt de voorraden en munitie.

De posten konden nu opgeheven worden, maar eerst moest de opstandige

Manikionners, die zodanig door de Jappen waren opgehitst dat ze dachten onaanastbaar te zijn geworden, een lesje gelezen worden. Onder leiding van foerier Beaufort trok een kleine strafexpeditie naar de Anggi-meren. De Manikionners verkeerden in de veronderstelling dat het KNIL dusdanig in de moeilijkheden zat, dat het nooit - en zo diep in hun gebied - tot een aanval zou durven overgaan.

Het KNIL kwam echter wel en zette de rebellen op hun plaats.

De Hattammers geraakten daardoor in een moeilijke positie. Aan de ene kant stond hun loyale houding tegenover het Nederlandse gezag en aan de andere kant zaten de krijgslustige Manikionners, die zo graag wilden koppen snellen.

Deze situatie was er de oorzaak van, dat we zeer moeilijk dragers konden krijgen voor onze transport-acties. Het leek me daarom verstandig om een

Zou iemand in Nederland weten dat we ons blijvend tegen de indringers te weer zouden stellen?

paar dorpen te gaan bezoeken. In de vallei bleken echter nog maar weinig mensen aanwezig te zijn. Een plaatselijke goeroe fluisterde me toe, dat de bevolking bang was geworden en zich in de jungle had verschanst.

Tegen de dageraad begaven we ons weer op weg naar Tjoisi. We waren nauwelijks vertrokken of vanuit een hinderlaag werden we verrast door mitrailleurvuur. We slaagden erin de rivier over te steken en renden voor ons leven. De helling op. Tjoisi bleek in

lichterlaaie te staan. We moesten het Hattam-gebied opgeven.

Met een gevoel van verslagenheid arriveerden we op het nieuwe hoofdkwartier. Luitenant Roborgh was er al met een gedeelte van zijn gevechtsgroep. De militiesoldaten Arends en Ross bleken vermist na een gevecht, waarbij de patrouille van twee kanten tegelijk onder vuur was genomen. Onze rijen werden uitgedund.

Terwijl een paar van onze groepen naar de kust werden gestuurd om verkenningsoverdrachten uit te voeren, spoedde zich een gerucht door het land dat de Amerikanen geland zouden zijn. Alweer leek de wereld te veranderen, nee, te verbeteren. Er zou voor altijd worden afgerekend met de vijand. Optimisme en opwindende vuchten om voorrang. Einde van de ellende, vrij baan voor het geluk van morgen, een nieuw hoofdstuk in ons turbulente leven.

Het bleek helaas een loos gerucht. Van militiesoldaat Kokkelink vernamen we, dat vanuit de Filippijnen een prauw met drie Amerikaanse en Filippijnse roeiers was aangekomen om voedsel in te slaan. Ze waren op weg naar Australië. Kokkelink had ze sterk afgeraden verder te gaan, omdat de kans daar veilig te geraken zeer gering was. Ze kregen het advies zich bij de guerrillastrijders aan te sluiten, een aanbod dat ze aanvaardden.

Zou iemand in Nederland weten dat we ons blijvend tegen de indringers te weer zouden stellen? Dat wij ons nooit zouden overgeven? Zouden wij ooit de waardering krijgen voor ons werk, voor onze trouw? Onder elkaar hebben we daar veel over gepraat. Niemand van ons geloofde dat we ooit enige dank zouden ontvangen. Wat was het dan toch dat ons zo bezielde? Welke

BESTSELLER

vreemde krachten hadden bezit van ons genomen?

De voedselsituatie in het kamp werd met de dag nijpender. Er bleef maar één ding over en dat was een gevechtsgroep naar Meorani sturen, waar wel behoorlijk voedsel aanwezig was. De volgende dag reeds vertrok zo'n groep van zes man sterk. We spraken af dat, wanneer er niets aan de hand was, twee dagen later een andere groep zou komen voor de aflossing. De dan terugkerenden zouden zoveel mogelijk „vires” en munitie meenemen.

We waren dus vechters, dragers en bewakers. Geen geringe taak in dit verlaten oord.

We kregen er nog een dreun bij. Sergeant-majoor Maas, die op eigen houtje uit Tjoisi was teruggetrokken en naar Testega was gegaan, moest zijn onderofficiersstrepen inleveren. Hij kon deze degradatie niet verwerken en pleegde zelfmoord. Wij begroeven hem naast het bivak, diep in het oerwoud, waardoor hij zo dikwijls een weg had geslagen.

Het nieuwe jaar naderde. We schreven 1943. Wat was er allemaal gebeurd in die voorbije tijd? We hadden veel verliezen geleden. De jungle en de Jap eistten offers, de strijd om overleven ging vierentwintig uur per etmaal door. Toch was in onze dwang tot „overleven” pietluttigheid een trouwe metgezel. We maakten ons kwaad over de kleinste dingen. Afstomping maakte zich van ons meester. We filosofeerden daarover en vroegen ons af wat we daar tegen konden doen.

Sergeant Kokkelink overleefde de bloedige guerrillastrijd.

Ik begon een plannetje te ontwerpen en het geheugen te trainen en herhaalde hardop wat ik moest doen en wilde onthouden. Dat hielp en het maakte me blij, omdat ik mijzelf dan toch kon dwingen niet af te zakken tot het niveau van een robot. Ik bemerkte ook dat we liepen als ervaren oerwoudbewoners. We gingen licht van tred en zonder veel geraas, ondanks de twintig kilo gewicht die we stuk voor stuk meestorsten met het geweer in aanslag. Plotseling hoorden we gewerschoten, die uit de richting kwamen van het bi-

vak dat we zojuist hadden verlaten. Zonder dat er enig commando werd gegeven, lieten we instinctmatig onze last op de grond zakken en snelden naar de helling, die naar het bivak voerde. Er heerste een ondefinieerbare stilte, toen we het kleine plateau bereikten. Ik was bang dat onze eigen kameraden in stelling lagen en zouden schieten op alles dat bewoog. Ik brulde: „Jongens, wij zijn het, De Kock en zijn mannen.” We renden door. Er was niemand in het bivak. We waren tot het uiterste gespannen. Als dieren die achtervolgd werden. We doorzochten het bivak en vonden de Javaanse soldaat Soehé. Dood. We ontdekten een bloedspoor, dat een van de andere kameraden getrokken moest hebben.

In stilte begroeven we soldaat Soehé, die nog een warme lichaamstemperatuur had.

Ver weg hoorden we het eentonige gejoel van Papoea's. Eénlettergripige klanken. Ze waren blijkbaar zo blij, omdat ze gezien hadden dat „de Kompenie” niet almachtig was. De mensen die eens zo trouw waren als honden, bleken nu maling te hebben aan het gezag dat zij tot nog toe hadden geëerbiedigd. Zij waren sterker dan wij, want zij konden, zonder de begaanbare paden te gebruiken, gevoelsmatig het oerwoud doorkruisen, zonder te verdwalen.

Het was nooit de bedoeling geweest om oorlog te voeren tegen de inheemse bevolking. Naar ik meen, hadden we een fout gemaakt door een vergeldingsactie uit te voeren bij de Anggimeren. Vrienden waren daardoor vij-

anden geworden en de Japanners hadden van deze gelegenheid gebruikgemaakt om sommige stammen van wapens te voorzien en op te peppen tegen ons in verzet te komen.

Indien wij het als onze taak zagen onze guerilla-eenheid zo lang mogelijk in stand te houden, dan moesten we afzien van dit soort acties. Als wij hun grondgebied verlieten, zouden wij van-

Er werd niet meer gelachen. Dat hadden we de laatste tijd geheel verleerd.

zelfsprekend ook met rust gelaten worden. Zo redeneerden we.

Er werd besloten dat wij naar de kust zouden afzakken. Wel bleef een ploeg van zes man achter, om het bivak met zijn voedselvoorraden te bewaken. Bovendien moesten de vermisten, als zij nog in leven waren, de kans krijgen het oude bivak terug te vinden. Ik was één van die zes.

We namen alle maatregelen om onze aanwezigheid zo veel mogelijk te verbergen. We speelden bijna stommetje. In benarde omstandigheden wil cynische spot de moed er weleens inhouden. Bij ons niet. Er werd niet meer gelachen. Dat hadden we de laatste tijd geheel verleerd.

Terwijl ieder van ons met zichzelf bezig was, hoorden we – uit de richting van het pad dat naar Meorani leidde – het geluid van zware voetstappen naderbij komen. Vreemd, want dat was

BESTSELLER

Niet alle Nieuwguinese stammen bleven trouw aan Nederland.

tegen de tactiek van de guerrilla. Het bleek dat de man met de zware tred geen enkele moeite deed zich te verbergen. Zou hij - of waren er meer? - er zeker van zijn dat hier geen sterveling was? Veel tijd om over de dingen na te denken, kregen we niet. Hij stond ineens voor ons - groot en totaal verbouwereerd, de vermiste landstormer Dik de Vreede. Ondanks zijn lengte was het 't meest zielige hoopje mens dat ik in jaren had gezien. Hij was totaal overspannen en huilde als een kind. Hij had de hele nacht in het oerwoud doorgebracht. In elk geruis, in elk blad, in elke liaan had hij een vijand gezien. Hij wist dat hij zonder gids ten dode was opgeschreven. Niettemin had hij het pad gevonden dat naar de bivak leidde. Hij had de hoop opgegeven dat er nog iemand zou zijn en in zekere zin had hij al met alles afgerekend, want hij zou zich het leven hebben benomen als hij het bivak verlaten zou hebben aangetroffen.

Hoe lang vertoefde ik nu al in het stenen tijdperk? Het moest een mensenleven zijn, naar mijn gevoel. Doch de berekening leerde dat het vijfendertig maanden waren. Dat betekende ongeveer 1050 dagen en nachten en 35.000 uren. Nu eens als bestuursambtenaar, dan weer als militair.

Het schoot me plotseling te binnen hoeveel jonge mannen we eigenlijk al verloren hadden, in de maanden en jaren die intussen al waren vergaan. Als nomaden trokken we door de rimboe, een grote groep mensen, ondersteund door een paar kleine eenheden, die op verkenning uitgingen en hier en daar een stelling betrokken.

Ik zag soldaat De Mey weer voor me, die tijdens een mars naar de kust van een steile berghelling was getuimeld. Hij had het geluk dat op dit punt de rivier zeer diep was, anders zou hij het nooit hebben overleefd. Hij was nog bij kennis, toen zijn kameraden hem uit het water opvisten. Doch de val had hem zoveel letsel bezorgd, dat hij niet meer op eigen kracht verder kon. De commandant stond voor een tragische beslissing. De voedselschaarste was zo nijpend geworden, dat vertraging van het marstempo catastrofaal zou kunnen zijn. Daarom werd besloten dat de gewonde voorlopig alleen achter zou blijven in een klein bivak.

Ik wist wat het betekende alleen te zijn, omringd door vele vijanden: de

rimboe, de Jap, de bevolking, de angst en de verbeelding die angst voedt. Bovendien was De Mey nog gewond. Ik vroeg me af of ik een dergelijke beslissing zou hebben aangedurfd. De Mey was er vermoedelijk zo beroerd aan toe, dat hij niet eens de omvang van de situatie doorzag. Misschien was hij wijsgeriger dan ik en had hij zichzelf aangepreft dat aan alles een einde komt, ook aan het leven. Drie dagen heeft hij het moeten stellen met zichzelf en de pijn. Toen kwamen de militie-soldaten Attinger en Mellenbergh hem ophalen.

In dit soort situaties doorziet men wat kameraadschap vermag. Een kameraadschap die des te sterker wordt, naarmate men dieper in de penarie zit.

Naarmate het tekort aan voedsel toenam, werd onze commandant prikkelbaarder. Zodra hem iets ter ore kwam dat hem niet beviel, deelde hij straffen uit. Al zijn ergernis stortte hij uit over de hoofden van hen die hij schuldig achtte. Hij vond ook dat alle stafleden in zijn directe omgeving moesten vertoeven, ook 's nachts. Ik achtte dat niet juist. Onder deze omstandigheden moesten je voelhorens overal worden uitgestoken en dus niet alleen in het onmiddellijke bereik van je commandant. Dat liet ik dan ook merken. Hetgeen me op veertien dagen streng arrest kwam te staan. Gewoonlijk betekende dat: honger lijden en brandhout verzamelen voor de vuren van de staf. Maar ik had door schade en schande een grote kennis vergaard over flora en fauna in deze gebieden. Ik wist welke jonge bladeren, welke vruchten van bepaalde planten of struiken, eetbaar waren. In tegenstelling tot anderen, die eerder deze kastijding moeten ondergaan, verloor ik niet of nauwelijks gewicht en uithoudingsvermogen. De stemming werd er bepaald niet beter door en er zat niets anders op dan weer naar de kust te gaan. Zo trokken we dus opnieuw door de jungle van Nieuw-Guinea. Een haveloze troep, moe en zat, vergeten door Jan en Alleman, maar nog steeds met onze fiere driekleur en nog steeds voor Koningin en Vaderland.

Volgende week: „We zullen ons tot de laatste man blijven verzetten”

ROTHMART VOOR U:

DE FLINTERDUNNE VESTZAKCOMPUTER

ware grootte

Niet groter dan een betaalpasje. Niet dikker dan een nikkelen gulden. Maar u kunt er heel gemakkelijk en foutloos mee rekenen. Thuis, onderweg en op uw werk.

De juiste uitkomsten verschijnen op het duidelijke venster.

Dit fraaie rekenwonder wordt u gratis in keurig étui toegezonden als u nu iemand Panorama-abonnee maakt.

En dat is niet zo moeilijk. Want wie nu nog losse nummers koopt, is veel goedkoper uit met 'n abonnement.

En het is toch fijn om elke week een eigen Panorama thuisbezorgd te krijgen.

Reken maar dat u nu iemand abonnee maakt!

BON

(invullen of overschrijven)

Ik geef op als nieuwe abonnee (voor tenminste 13 nummers à f 23,40):

Naam (Graag in blokletters)

Straat _____ Nr _____

Postcode _____ Plaats _____

Telefoon _____ - 0033AAC1

De nieuwe abonnee ontvangt Panorama via de bladenman en betaalt per acceptgirokaart contant

Dus ontvang ik voor de moeite de vestzakcomputer:

Naam (Graag in blokletters)

Straat _____ Nr _____

Postcode _____ Plaats _____

Deze bon opsturen in open envelop zonder postzegel aan: Panorama, Antwoordnummer 366, 2000 VE Haarlem.

N.B.:

De calculator ontvangt u na betaling van 't abonnement. Deze bon is geldig tot 3 maanden na datering van dit nummer. De nieuwe abonnee heeft de afgelopen 3 maanden geen abonnement op Panorama gehad. Het duurt ongeveer 3 weken voordat het abonnement ingaat.

PANORAMA BRENGT DE WERELD BIJ U THUIS

